

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-49>

УДК 338.012

ПАСЕКА Ігор

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

<https://orcid.org/0009-0006-2997-6025>

e-mail: igor33000@gmail.com

КІНАШ Ірина

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

<https://orcid.org/0000-0002-5391-6560>

e-mail: irinakinash@gmail.com

ВТРАТИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ

Стаття спрямована на дослідження втрат соціальної інфраструктури під час війни. Серед соціальної інфраструктури виділено: інфраструктуру освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, туризму та житлову. Здійснено опис кожної із складових соціальної інфраструктури та досліджено її втрати за час війни. Зроблено висновок, що бойові дії в Україні викликають системні зміни в соціальній інфраструктурі, що призводять до серйозних негативних наслідків для суспільства.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, війна, суспільство.

PASIEKA Igor, KINASH Iryna

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

LOSSES OF UKRAINE'S SOCIAL INFRASTRUCTURE DUE TO WAR

Social infrastructure plays an important role for the successful functioning of the state and for every citizen. It is designed to provide favorable living conditions for the population, has a positive impact on the development of the social production sector, and serves as a factor in territorial development and reproduction of the population. The war has become a real challenge for Ukraine and has caused systemic changes in the social infrastructure, leading to serious negative consequences for society. The purpose of the article is to study the losses of social infrastructure during the war. The following components are distinguished: educational, healthcare, culture, sports, tourism, and housing infrastructure.

It is established that the infrastructure of preschool, general secondary, and vocational education is one of the most affected by the war in terms of the number of destroyed, damaged, and lost facilities. The dynamics of its losses during the war is presented.

The losses of healthcare infrastructure are significant. The losses of cultural infrastructure, which represents the cultural heritage of UNESCO, are studied. The losses of residential infrastructure are studied. It was found that apartment buildings in Donetsk, Luhansk, Kharkiv, and Kherson regions suffered the greatest destruction. In many settlements, more than 50% of the buildings were destroyed or damaged, and in such cities as Bakhmut, Avdiivka, and Lysychansk, more than 90% of the facilities were damaged.

The most affected regions require urgent measures to restore infrastructure and housing. Effective coordination of the authorities, civil society organizations and international partners is essential to ensure the rapid and effective restoration of damaged facilities and support for affected citizens. The government is setting a goal to restore what is critical to people's lives. The emphasis is on priority areas. Among them is the rebuilding of social infrastructure. Such reconstruction involves improving the quality of these facilities based on the principle of "restoring better than before."

Keywords: social infrastructure, war, society.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Соціальна інфраструктура відіграє важливу роль як для успішного функціонування держави, так і для кожного громадянина. Адже вона покликана забезпечити сприятливі умови життя населення, позитивно впливає на розвиток виробничої сфери суспільства, служить фактором територіального розвитку та відтворення населення. Рівень розвитку соціальної інфраструктури є одним з важливим показником соціально-економічного розвитку країни. Формуючись під впливом складних суспільних процесів, стан соціальної інфраструктури відображає всю сукупність проблем соціального розвитку.

Війна стала справжнім викликом для соціальної інфраструктури в Україні. Вже нині спостерігаємо проблеми зниження доступності до освітніх та медичних послуг, погіршення умов проживання населення, зростання соціальної напруги та інші виклики, що ставлять під загрозу соціальну стабільність країни. Подолати ці виклики можливо за рахунок комплексного підходу та спільних зусиль влади, громадськості та міжнародних партнерів. Дослідження втрат соціальної інфраструктури під впливом війни дозволить виявити найбільш критичні аспекти її стану та сприятиме розробки ефективних рішень щодо її відновлення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми розвитку соціальної інфраструктури досліджуються в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Вагомий внесок у дослідження даної тематики зробили такі вчені: Пігуль Н. [1], Біль М. [2], Новіков В., Деєва Н., Каленюк І., Балюк І. [3], Магомедов А. [4], Геєць В. [5], Герасимів З. [6], Кічурчак М. [7] та багато ін.

Проте аспекти втрат соціальної інфраструктури в загальноукраїнському розрізі ще не достатньо досліджено.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є дослідження втрат соціальної інфраструктури під час війни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Соціальна інфраструктура охоплює такі складові: освітню, охорону здоров'я, культури спорту та туризму, житлову. Здійснено дослідження втрат кожної із складових.

Освітні установи. Серед соціальної інфраструктури виділяємо інфраструктуру освіти, яка забезпечує якість освітнього процесу, належні умови для навчання, виховання, розвитку, створює комфорт всіх учасників навчально-виховного процесу.

Інфраструктура освіти. Вона має відповідати трьом ключовим вимогам, а саме: бути доступною; надійною; безпечною. Вдамося до короткої характеристики інфраструктури освіти. Її формують такі заклади:

- дошкільні заклади, такі як дитячі садки, дитячі ясла, денні стаціонари для дітей молодшого віку, забезпечують догляд та освіту для дітей до початку шкільного навчання;

- загальноосвітні школи, які надають освіту для дітей та підлітків у віці від 6 до 18 років. Вони забезпечують базову освіту та підготовку до подальшого навчання чи вступу до професійних або вищих навчальних закладів;

- професійно-технічні навчальні заклади, які надають професійну освіту та підготовку до роботи в певних галузях промисловості, сфері послуг та ремеслів.

- коледжі й технікуми, які надають середню та вищу професійну освіту, готують студентів до різних професійних напрямків та допомагають їм отримати необхідні навички для вступу на ринок праці.

- університети і вищі навчальні заклади, які надають вищу освіту та підготовку до різних наукових, технічних, гуманітарних та мистецьких спеціальностей

До війни (початок 2021/2022 н.р.) інфраструктура освіти в Україні налічувала: 13875 закладів дошкільної освіти, 12976 загальної середньої освіти, 670 професійно-технічної освіти, 342 вищої освіти та 283 фахової передвищої освіти [8].

Згідно з дослідженнями Київської школи економіки сфера освіти є однією з найбільш постраждалих унаслідок війни за кількістю зруйнованих, пошкоджених та втрачених є об'єкти інфраструктури. Загалом внаслідок бойових дій було пошкоджено майже 3,4 тис. освітніх закладів, крім того, у багатьох регіонах навчальний процес у школах та інших закладах був зупинений тривалий час [8]. Пошкоджень зазнали 1096 закладів дошкільної освіти, повністю зруйновано 104, опинились на окупованих територіях 846 заклади. Серед закладів середньої освіти, повністю зруйновано 190, пошкоджено 1619, т 894 закладів опинились на тимчасово окупованих територіях. З 1470 закладів позашкільної освіти повністю зруйновано і не підлягає відновленню 18, пошкоджено 138, опинилось на окупованих територіях 101. Заклади вищої та фахової передвищої освіти пошкоджено 125 закладів фахової передвищої освіти та 69 вищої освіти. Повністю зруйновано, відповідно, 4 та 9 таких закладів [9].

Таким чином, найбільшу втрату серед закладів освіти спостерігаємо серед закладів вищої освіти (близько 13%). Серед закладів середньої освіти пошкоджено і зруйновано 13,93% закладів, а припинили діяльність тільки 7,82%. Це свідчить, що відбувається процес відновлення і пошкоджені об'єкти вводяться в експлуатацію та функціонують. Така тенденція спостерігається у всіх закладах освіти. Узагальнені дані стосовно пошкоджених та зруйнованих об'єктів освіти в Україні таблиця 1

Таблиця 1

Динаміка втрат інфраструктури освіти в Україні

Втрати за типом навчальних закладів						
	Дошкільні	Загальна середні та професійно-технічні	Вища освіта	Заклади фахової передвищої освіти	Позашкільна освіта	Всього
2020-21 рр.	15335	14873	515	129	1389	32241
2021-22 рр.	14974	13991	386	248	1263	30862
2022-23 рр.	13875	12976	342	283	1470	29946
% втрат	-7,92	-7,82	-12,86	+14,11	+16,38	-7,11
Пошкоджено під час бойових дій	1096	1619	69	125	138	3047
Зруйновано	104	190	4	10	18	326
Опинились на окупованих територіях	846	894	-	-	101	1841
Втрати млрд. дол. США	11,78					

*дані станом на 3 серпня 2023р. Джерело : складено на основі [8, 9, 10, 15]

Також гостро стоїть питання закладів, які опинились на окупованих територіях. За попередньою оцінкою їх більше ніж 1841 освітніх об'єктів. Їхній стан та придатність для освітніх процесів можливо визначити повною мірою тільки після деокупації територій де вони знаходяться.

Серед усіх областей України найбільш постраждалою є Донецька область – пошкоджено або зруйновано 64% усіх навчальних закладів. Значними є руйнування інфраструктури освіти в Запорізьській, Луганській, Харківській та Херсонській областях.

Прикро, що й інфраструктура наукова, зокрема та, що належить НАН України теж зазнала втрат. За попередніми підрахунками, знищено, пошкоджено та вилучено на потреби Збройних Сил України 117 об'єктів рухомого та нерухомого майна 34-х інститутів та інших закладів НАН України. Попередня загальна оцінка втрат, лише за науковими закладами НАНУ, складає \$7,8 млн [10].

Таким чином, бойові дії в Україні викликають системні зміни в інфраструктурі освіти, що призводять до серйозних наслідків для освітньої системи та суспільства в цілому. Негативний вплив війни відображається у руйнуванні навчальних закладів, евакуації населення з районів бойових дій, втраті доступу до освітніх ресурсів та загальному порушенні навчального процесу. У результаті руйнування будівель та інфраструктури навчальних закладів створюється загроза безпеці для навчальної спільноти, включаючи учнів, студентів та викладачів. Крім того, велика частина населення, яка проживає в зоні конфлікту, змушена шукати притулок та безпечне пристановище, що ускладнює доступ до освіти та навчання. Втрата доступу до освітніх ресурсів, таких як підручники, лабораторне обладнання та комп'ютери, обмежує можливості навчання та утруднює здобуття якісної освіти. Це може мати серйозні наслідки для майбутнього освітньої системи та розвитку суспільства загалом.

Інфраструктуру охорони здоров'я формують такі заклади:

- лікарні (стаціонарні заклади), де надається медична допомога хворим і травмованим пацієнтам, які потребують госпіталізації та спеціалізованого лікування;
- поліклініки і медичні центри: Ці установи забезпечують амбулаторні послуги, такі як консультації лікарів різних спеціальностей, проведення профілактичних обстежень, вакцинація та інші процедури без госпіталізації;
- центри екстреної медичної допомоги (швидка допомога): Мобільні бригади і спеціалізовані медичні автомобілі, які надають невідкладну допомогу на місці події і транспортують тяжкохворих або травмованих пацієнтів до лікарень;
- реабілітаційні центри: Установи, що спеціалізуються на фізіотерапії, лікуванні після травм або операцій, а також інших програмах відновлення здоров'я;
- санаторії і профілакторії: Медичні установи, спеціалізовані на відновлювальному лікуванні, профілактиці хвороб і покращенні загального стану здоров'я;
- дитячі клініки і центри дитячого здоров'я: Установи, що спеціалізуються на медичному обслуговуванні дітей та підлітків.

В Україні станом на 2024 рік налічується понад 23 тисяч об'єктів інфраструктури охорони здоров'я. Табл.2 демонструє втрати об'єктів охорони здоров'я.

Таблиця 2

Втрати об'єктів охорони здоров'я

Види інфраструктури	Кількість об'єктів	Всього об'єктів	Пош-кодже-но	Зруйно-вано	Всього втрат	% втрат від загальної кількості
Лікарні	1186	23 695	1 543	204	1783	7,52
Фельдшерсько-акушерські пункти	11 278					
Санаторно-курортні та оздоровчі заклади	9745					
Реабілітаційні центри	320					
Центри крові	28					
Поліклініки, стоматології, діагностичні центри, амбулаторії	1 138					
Втрати, мрд. дол. США		5,48				

Джерело: складено на основі [9, 10, 15].

1783 об'єкти зазнали пошкоджень або руйнування через конфлікт. Це становить близько 7,52% від загальної кількості об'єктів. Загальні збитки від руйнувань об'єктів охорони здоров'я оцінюються у сумі 5,82 мільярда доларів США, яка враховує як прямі, так і непрямі економічні наслідки внаслідок цих подій [10].

Інфраструктура сфери культури, туризму та спорту. Така інфраструктура є важливою для задоволення потреб індивідів у культурному розвитку, спортивній активності, відпочинку та духовності. Її формують наступні заклади:

- музеї, театри, кінотеатри, галереї, бібліотеки, концертні зали та інші подібні місця;
- спортивні об'єкти, а саме: стадіони, спортивні комплекси, басейни, спортивні зали, спортивні майданчики створюють інфраструктуру для зайняття фізичною активністю та спортом;

- туристичні об'єкти. До них відносять: готелі, мотелі, туристичні майданчики, парки, пам'ятки природи та історії.

- релігійні об'єкти: церкви, синагоги, мечеті, храми та інші місця віросповідання. Вони відіграють важливу роль у духовному та моральному розвитку суспільства, забезпечуючи місця для релігійних обрядів, спілкування та віросповідницької активності.

За даними реєстрів національної культурної спадщини в Україні налічується близько 15,5 тис. об'єктів культурної спадщини, з них близько 1,2 тис. - об'єкти загальнодержавного значення та 14,3 тис. - місцевого. Ці об'єкти впорядковано за вісьмома типами: історичні, архітектурні, археологічні пам'ятки, ландшафт, об'єкти монументального мистецтва, об'єкти місто-планування/містобудування, об'єкти садово-паркового мистецтва та об'єкти науки і техніки [11].

Станом 25 серпня 2023р., пошкоджено чи зруйновано 823 об'єкти культурної спадщини, це складає 5,31% від усіх об'єктів розташованих в Україні. Втрати об'єктів культурної спадщини через бойові дії має ряд серйозних наслідків. По-перше, це призводить до втрати історичної й культурної цінності, оскільки багато з цих об'єктів мають столітню або навіть тисячолітню історію, що відображає еволюцію цивілізації та культурного розвитку. Втрати таких об'єктів означає втрату спільного культурного надбання та пам'яті, що має важливе значення для ідентичності і самоусвідомлення суспільства.

По-друге, знищення культурної спадщини порушує традиції та звичаї, які передаються з покоління в покоління. Це може призвести до втрати унікальних знань, мистецтва та ремесел, які були втілені в цих об'єктах. Крім того, знищення культурних пам'яток може вплинути на емоційне становище суспільства, створюючи відчуття втрати, безпорадності та розчарування.

По-третє, втрата об'єктів культурної спадщини може мати практичні наслідки, такі як втрата туристичного потенціалу та економічного збитку. Багато з цих об'єктів приваблюють туристів і сприяють розвитку місцевої економіки через туристичний рух. Втрати цих об'єктів може позначитися на розвитку регіону та підтримці робочих місць, пов'язаних з туризмом і гостинністю.

Серед втрат які поіменно опублікувало ЮНЕСКО є такі загальновідомі об'єкти, зокрема: Донецький академічний обласний драматичний театр у Маріуполі, Свято-Георгіївський скиту у селі Долина, храм Казанської ікони Божої Матері в місті Мар'їнка, Маріупольський краєзнавчий музей, Будинок культури в Лимані, мечеть Аль-Кадар у Бахмуті, Будинок "Слово" у Харкові, Харківський національний академічний театр опери та балету, Меморіал Голокосту "Дробицький Яр", Свято-Вознесенський кафедральний собор в Ізюмі, Меморіал жертв тоталітаризму, Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди у Сковородинівці, Музей старожитностей у Чернігові та багато інших [12].

Дані стосовно загальних втрат інфраструктурних об'єктів культури, туризму, релігії та спорту демонструє таблиця 3.

Таблиця 3

Втрати об'єктів культури туризму, релігії та спорту

Види інфраструктури	Об'єкти культурної спадщини	Релігійні споруди	Культурна сфера	Об'єкти туризму	Об'єкти спорту	Загалом
Всього об'єктів	15500	17 407	34340	Н.д.	16199	83446
Пошкоджено та зруйновано	823	494	2860	164	343	4520
Втрати, %	5,31	2,84	8,33		2,12	5,42
Втрати, млрд.дол.*США	10,8					

*вказуються прямі та непрямі втрати
Джерела: складено на основі [9, 10, 15]

За даними Інституту Релігійної Свободи, 494 релігійних споруд постраждали від наслідків військових дій [13]. Це складає 2,84%. Окрім фізичних руйнувань, такі події можуть також викликати емоційні та психологічні травми для віруючих та громадян, які відчувають себе пов'язаними з цими місцями. Збереження і захист релігійних споруд під час конфліктів вимагає рішучих заходів з боку міжнародної спільноти та відповідних урядових органів. Це включає розробку стратегій для запобігання пошкодженню, реставрації після військових дій та забезпечення безпеки цих об'єктів у майбутньому. Втрати інфраструктурних об'єктів сфери культури нині складає 34340 од., що становить 8,33% від загальної кількості.

Житлово-комунальна інфраструктура. Це сукупність будівель та приміщень, які призначені для проживання людей і визначають їхні житлові умови. У межах соціальної інфраструктури, житловий фонд відіграє важливу роль. Ці об'єкти соціальної інфраструктури містять в собі різні типи житла - від масових багатоповерхових будинків до приватних котеджів. Під час повномасштабного вторгнення житловий фонд, на жаль, зазнав серйозних збитків. Загальна сума збитків становить 58,94 млрд. доларів США [8]. В таблиці 4 представлено втрати житлово-комунальної інфраструктури.

Таблиця 4

Втрати житлово-комунальної інфраструктури

Тип інфраструктури.	Багато квартирні будинки	Індивіду-альні будинки	Гурто-житки	Пошкодження внаслідок підриву ГЕС	Загальні втрати (кількість об'єктів)	Кількість м.кв. житла.
Всього об'єктів	180 003	9 163 897	7 114	н/д	9 351 014	892 146 499
Пошкоджено	19 276	118 480	390	36427	174573	88 900 000
Зруйновано	6 862	68 693	135		75690	
Всього, пошкоджено та зруйновано	26138	187173	525	36437	250 263	88 900 000
Втрати, %	14,52	2,04	7,38	н/д	2,68	9,96
Втрати, млрд.дол. США	58,94					

Джерела: складено на основі [9, 10, 13, 14, 15].

Найбільше постраждали об'єкти Донецької, Луганської, Харківської та Херсонської областей. В багатьох населених пунктах зруйновано та пошкоджено понад 50% будівель, а в деяких, таких як Бахмут, Авдіївка, Лисичанськ, пошкоджено більше як 90% об'єктів. Найбільш постраждали регіони вимагають негайних заходів для відновлення інфраструктури та житлових приміщень. Ефективна координація зусиль з участю влади, громадських організацій та міжнародних партнерів є критично важливою для забезпечення швидкого та ефективного відновлення пошкоджених об'єктів і підтримки постраждалих громадян.

Узагальнені дані щодо втрат соціальної інфраструктури демонструє рис.1

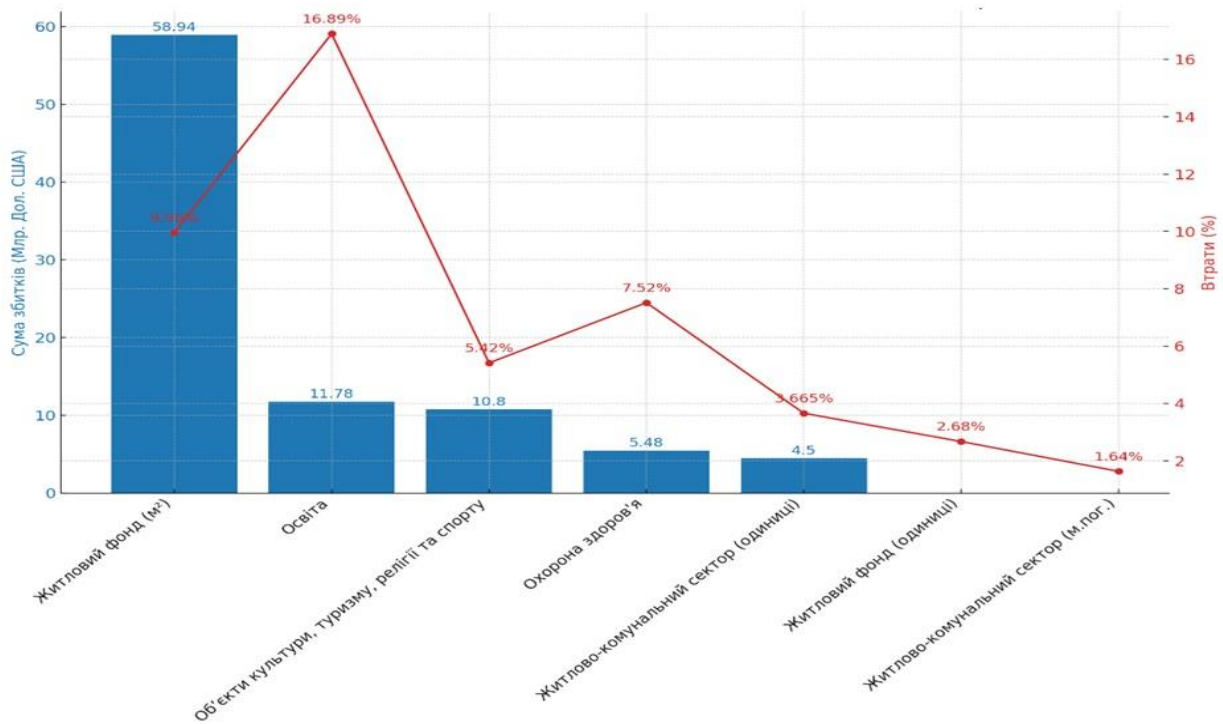

Рис. 1. Втрати соціальної інфраструктури України внаслідок війни

Матеріали дослідження вказують на те, що втрата соціальної інфраструктури становить 6,8%, а сума збитків сягає 91,5 млрд дол. США. Найбільших втрат понесли інфраструктурні об'єкти освіти - 16,89%

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Соціальна інфраструктура відіграє важливу роль як для успішного функціонування держави, так і для кожного громадянина. Вона покликана забезпечити сприятливі умови життя населення, позитивно впливає на розвиток виробничої сфери суспільства, служить фактором територіального розвитку та відтворення населення.

Війна стала справжнім викликом для України та стала причиною системних змін в соціальній інфраструктурі, призвели до серйозних негативних наслідків. Нами досліджено втрати соціальної інфраструктури під час війни. Виділено такі складові: освітню, охорону здоров'я, культуру, спорт, туризм та житлову інфраструктуру. Встановлено, що інфраструктура дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти є однією з найбільш постраждалих унаслідок війни за кількістю зруйнованих, пошкоджених та втрачених об'єктів. Значними є втрати інфраструктури охорони здоров'я. Простежено втрати

інфраструктури культури. Серед них, на жаль, є втрати культурної спадщини ЮНЕСКО. Досліджено втрати житлової інфраструктури. Встановлено, що найбільшого руйнування зазнали багатоквартирні будинки в Донецькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях. В багатьох населених пунктах зруйновано та пошкоджено понад 50% будівель, а в таких як Бахмут, Авдіївка, Лисичанськ, пошкоджено більше як 90% об'єктів.

Уряд ставить завдання відновити те, що критично потрібне для життя людей [16]. Акцент робиться на пріоритетних напрямках, в числі яких є і соціальна інфраструктура. Поступово об'єкти соціальної інфраструктури відновлюються. Водночас, подібна відбудова передбачає покращення якості цих об'єктів за принципом «відновити краще, ніж було». Крім того, реалізуються різні проекти завдяки посиленню взаємодії з країнами-партнерами, міжнародними організаціями та приватним сектором.

Література

1. Пігуль Н.Г. Сутність і значення соціальної інфраструктури. *Науковий вісник ПУЕТ 2013*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141457268.pdf>
2. Біль М. М. Проблеми та пріоритети проактивної політики розвитку соціальної інфраструктури України: фокус Карпатського регіону. Т. Г. Васильців (Ред.). ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2023. 72 с
3. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку: кол. моно-графія / В. М. Новіков, Н. М. Деева, І. С. Каленюк та ін.; за наук. ред. В. М. Новікова, З. С. Сіройча. — Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2015. — 384 с
4. Магомедов А. О. Аналіз втрат та руйнувань України, що підлягають відновленню URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/484/447>
5. Геєць В. М. Про оцінку економічних втрат України внаслідок збройної агресії РФ (стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 30 березня 2022 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2022. № 5. С. 30–38. doi.org/10.15407/vishn2022.05.030
6. Герасимів З. М. Економіка України в умовах війни (Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів (матеріали конференції). 2022. С. 11–12. URL: https://dspace.bati.org.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/595/збірник%20П%20Луцьк%20червень%202022_r%20removed.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Кічурчак М. Економічні детермінанти і наслідки війни в Україні: аналіз на основі неповних даних. *Вісник Львівського університету*. 2022. Вип. 62. С. 13–32. URL: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/484>
8. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну. 2023. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stantom-na-1-veresnya-2023-roku//>
9. Росія заплатить. Проект зі збору, оцінки й аналізу інформації про матеріальні втрати України від війни з Росією. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>
10. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf
11. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/>
12. UNESCO. Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco?hub=66116>
13. Презентація саміт 1 лютого 2023р. м. Вашингтон. Інститут релігійних свобод. URL: <https://irs.in.ua/p/139>
14. Аналіз наслідків підриву дамби Каховської ГЕС на населені пункти Херсонської та Миколаївської областей. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/11/Report-Ukr-1.pdf>
15. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Відбудова зруйнованого. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/vidbudova-zruinovanoho>

References

1. Pihul N.H. Sutnist i znachennia sotsialnoi infrastruktury. *Naukovyi visnyk PUET 2013*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141457268.pdf>
2. Bil M. M. Problemy ta priorytety proaktyvnoi polityky rozvytku sotsialnoi infrastruktury Ukrainy: fokus Karpatskoho rehionu. T. H. Vasylytsiv (Red.). DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 2023. 72 s
3. Transformatsiia sotsialnoi infrastruktury v konteksti zabezpechennia humanitarnoho rozvytku: kol. mono-hrafiia / V. M. Novikov, N. M. Dieieva, I. S. Kaleniuk ta in.; za nauk. red. V. M. Novikova, Z. S. Siroicha. — Vinnytsia: PP Baliuk I. B., 2015. — 384 s
4. Mahomedov A. O. Analiz vtrat ta ruinuvan Ukrainy, shcho pidliahaiut vidnovlenniu URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/484/447>
5. Heiets V. M. Pro otsinku ekonomichnykh vtrat Ukrainy vnaslidok zbroinoi ahresii RF (stenoqramo dopovidii na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 30 bereznia 2022 r.). *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2022. № 5. S. 30–38. doi.org/10.15407/vishn2022.05.030

6. Herasymiv Z. M. *Ekonomika Ukrainy v umovakh viiny (Problemy ratsionalnogo vykorystannia sotsialno-ekonomichnogo, ekoloho-enerhetychnogo, normatyvno-pravovoho potentsialu Ukrainy ta yii rehioniv (materialy konferentsii)*. 2022. S. 11–12. URL: https://dspace.bati.org.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/595/zbirnyk%20II%20Lutsk%20cherven%202022_removed.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Kichurchak M. *Ekonomichni determinanty i naslidky viiny v Ukraini: analiz na osnovi nepovnykh danykh*. Visnyk Lvivskoho universytetu. 2022. Vyp. 62. S. 13–32. URL: <http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/484>
8. *Zahalna suma priamykh zbytkiv, zavdana infrastrukturi Ukrainy cherez viinu*. 2023. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-priyamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-standom-na-1-veresnya-2023-roku/>
9. *Rosiia zaplatyt. Proiekt zi zboru, otsinky y analizu informatsii pro materialni vtraty Ukrainy vid viiny z Rosiieiu*. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>
10. *Zvit pro priami zbytky infrastruktury ta nepriami vtraty ekonomiky vid ruinuvan*. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf
11. *Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy*. URL: <https://mcip.gov.ua/>
12. *UNESCO. Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco?hub=66116>
13. *Prezentatsiia samit 1 liutoho 2023r. m. Vashynhton. Instytut rylihiinykh svobod*. URL: <https://irs.in.ua/p/139>
14. *Analiz naslidkiv pidryvu damby Kakhovskoi HES na naseleni punkty Khersonskoi ta Mykolaivskoi oblastei*. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/11/Report-Ukr-1.pdf>
15. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
16. *Vidbudova zruinovanoho* URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uradiu/vidbudova-zruinovanoho>